

سرمقاله

محاصره شدید اقتصادی بدون راهبرد و دیپلماسی؟

محمدحسین عمادی

«محاصره خردکننده اقتصادی» نامی است که دولت آمریکا برای راهبرد جدید خود در قبال ایران برگزیده است؛ راهبردی که ظاهراً قرار است با تشدید تحریم‌ها، محدودکردن صادرات نفت ایران و وادارکردن متحدان آمریکا و حتی چین به قطع یا کاهش تجارت با تهران، اقتصاد ایران را تحت فشار قرار دهد تا جمهوری اسلامی به پذیرش خواسته‌های واشینگتن تن دهد. اما آیا چنین راهبردی می‌تواند به هدف خود برسد؟ پاسخ به این پرسش، مستلزم بررسی چند پرسش اساسی درباره فرضیه، ظرفیت و هزینه‌های این راهبرد است. فرضیه این سیاست آن است که افزایش هزینه اقتصادی بر مردم، سرانجام باعث تغییر رفتار سیاسی حکمرانان در تهران خواهد شد. این همان منطقی است که در دوره نخست ریاست‌جمهوری ترامپ نیز تحت عنوان «فشار حداکثری» دنبال شد. اما تجربه نشان می‌دهد حتی فشار حداکثری برای دستیابی به نتایج محدود نیز به ماه‌ها دیپلماسی مستمر و تلاش سیاسی برای همراه‌کردن دیگر کشورها نیاز داشت؛ آن‌هم در شرایطی که آمریکا از محبوبیت و حمایت بیشتری نزد هم‌پیمانان خود برخوردار بود. بنابراین نخستین پرسش این است که آیا آمریکا امروز، با توجه به ضعف ژئومونیک و اختلاف میان متحدان پیشین خود، ظرفیت سیاسی و دیپلماتیک لازم برای ایجاد چنین اجماعی را دارد؟ اگر واشینگتن نتواند متحدان اروپایی، کشورهای آسیایی و به‌ویژه چین را با خود همراه کند، «محاصره اقتصادی» عملاً به مجموعه‌ای از تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا تبدیل خواهد شد؛ تحریم‌هایی که ایران در چند دهه با سازوکارهای مختلف با آنها سازگار شده است.

آیا آمریکا در این بازه زمانی کوتاه می‌تواند اجماع جهانی ایجاد کند؟

محدودیت زمانی شاید مهم‌ترین نقطه ضعف راهبرد جدید باشد. سیاست فشار اقتصادی زمانی بیشترین اثر را دارد که یک ائتلاف گسترده بین‌المللی آن را به‌صورت هم‌زمان اجرا کند. اما اگر متحدان آمریکا حاضر نباشند هزینه‌های اقتصادی و سیاسی مقابله با ایران را بپذیرند، واشینگتن ناچار خواهد شد فشار بیشتری بر شرکای خود وارد کند. تجربه چند ماه گذشته نیز نشان داده است که بسیاری از کشورها تمایلی به ورود مستقیم به جنگ ندارند. اکنون اگر آمریکا از آنها بخواهد در محاصره اقتصادی ایران نیز مشارکت کنند، ممکن است این درخواست به‌جای ایجاد همبستگی، شکاف بیشتری در روابط آمریکا با متحدانش ایجاد کند. مواجهه با کشورهای جنوب خلیج فارس و به‌خصوص سلطنت عمان، بهترین نمونه از تأثیر این شیوه مواجهه است. بنابراین پرسش فقط این نیست که آیا آمریکا می‌تواند ایران را تحت فشار قرار دهد، بلکه این است که آیا می‌تواند در این بازه زمانی دو تا سه ماهه، دیگران را نیز با فشار وادار کند که همین فشار را تحمل کنند؟ بسیاری معتقدند تصمیم اخیر امارات، نه به دلیل تهدیدهای ایالات متحده، بلکه به دلیل اتخاذ موضع در قبال تفاهم ایران و عمان بر سر تنگه هرمز و اختلاف منافع با عربستان و قطر انجام شده است.

چین: حلقه تعیین‌کننده

در این میان، چین مهم‌ترین آزمون راهبرد آمریکاست. چین بخش عمده‌ای از نفت صادراتی ایران را خریداری می‌کند و در عین حال یکی از مهم‌ترین طرف‌های تجاری آمریکاست. بنابراین موفقیت محاصره اقتصادی بدون همکاری با دست‌کم همراهی نسبی یکن، دشوار خواهد بود. اما تبدیل مسئله ایران به عرصه جدیدی برای رویارویی اقتصادی با چین می‌تواند برای واشینگتن هزینه‌ای بسیار بزرگ‌تر از منافع احتمالی آن داشته باشد. روابط آمریکا و چین پیشاپیش با مجموعه‌ای از اختلافات راهبردی روبه‌رو است؛ از تجارت و فناوری گرفته تا تایوان و مواد معدنی حیاتی. در چنین شرایطی، بعید است یکن صرفاً به دلیل فشار آمریکا، منافع انرژی و روابط اقتصادی خود با ایران را کنار بگذارد. حتی تهدید شدیدتر چین می‌تواند نتیجه معکوس داشته باشد و پرونده ایران را به بخشی از رقابت بزرگ‌تر ژئوپلیتیکی آمریکا و چین تبدیل کند.

توان ایران و هزینه‌های جنبی محاصره

توان ایران در قبال این محاصره اقتصادی و هزینه‌های جنبی این راهبرد برای آمریکا نیز نباید فراموش شود. ایران بیش از چهار دهه با تحریم و محاصره دست‌وپنجه نرم کرده و توان مواجهه کوتاه‌مدت با فشار شدید اقتصادی را خواهد داشت؛ به‌خصوص آنکه ممکن است سرمایه اجتماعی برای مواجهه با شرایط سخت اقتصادی در نتیجه این اقدام تقویت شود.

شنبه ۳۱ مرداد ۱۴۰۵
۹ ربیع‌الاول ۱۴۴۸
۲۲ آگوست ۲۰۲۶
سال بیست‌ودوم
شماره ۵۴۵۶
۴۰ هزار تومان
۱۲ صفحه

رئیس جمهوری در مجمع عمومی انجمن اسلامی جامعه پزشکی ایران تأکید کرد:

صلح از موضع قدرت

شرق: رئیس‌جمهور با تأکید بر اینکه منکر کمبودها و کاستی‌ها هم نیستیم، اما تلاش داریم با وقاف، کشور را پیش ببریم، گفت: بهتر است امروز که در قدرت و عزت هستیم و تمام دنیا به پیروزی ما اذعان دارند و تأکید می‌کنند که آمریکا برخلاف تمام مقررات، به مدارس، بیمارستان‌ها و زیرساخت‌های ما حمله کرده و در دنیا منفور است، جنگ را پایان دهیم، مسعود پزشکیان صبح دیروز در سی‌ویکمین مجمع عمومی انجمن اسلامی جامعه پزشکی ایران، با گرامیداشت یاد و خاطره حضرت امام خمینی (ره)، رهبر شهید انقلاب اسلامی و همه شهدای جنگ اخیر، به‌ویژه شهدای جامعه پزشکی کشور که جان خود را فدا کردند تا ایران پابرجا بماند، اظهار کرد: در دوره دانشجویی تمام دغدغه ما

گزارش «شرق» از یک سال پر اضطراب؛ از جنگ و تعطیلی مدارس تا برگزاری آزمون سرنوشت‌ساز

سال سخت کنکوری‌ها

کنکور تمام شد؛ آزمون‌زدگی ادامه دارد

صفحه ۱۰

روزنامه شرق

در «شرق» امروز می‌خوانید: **مردی که بر آتش نشسته بود • جای دوچرخه در شهرهای ما خالی نیست • شکستن زنجیر آتش • در ستایش خویشتن‌داری ایوان کارامازوف**

برگزیده‌ها

گزارش «شرق» از گفت‌وگوی صریح رئیس بانک مرکزی در صداوسپما که از وضعیت پیچیده درآمدهای دولت پرده‌برداری

هشدار همتی

گفت‌وگو با امل نبهانی، مترجم پنج‌گانه درخشان عبدالرحمن منیف، اقتصاددان و نویسنده مشهور عرب

وجدان بیدار و تبعیدی خاورمیانه

تأملی انتقادی بر گفت‌وگوی بیروز حناچی با «شرق»

شهرسازی غایب، مسئله‌ای فراتر از «شهرفروشی»

در گفت‌وگو با دکتر نتما داداش‌زاده، دانشیار حمل‌ونقل شهری دانشگاه هاردزیفیلد انگلستان مطرح شد

شهر علیه دوچرخه

ادغام نیروهای کُرد در دولت سوریه، هم‌زمان معادلات دمشق، قاشملی و آنگارا را تغییر داده است

آزمون سوریه‌واحد

پاسخ محیط زیست به گزارش «شرق»

این گفت‌وگوار در صفحه ۲ بخوانید.عکس: محمود عارفی، چپاران

یادداشت

وقتی قانون خود منشأ نفوذ می‌شود

نقدی حقوقی، فقهی و ادبی بر طرح موسوم به «مقابله با نفوذ سرویس‌های اطلاعاتی و دولت‌ها یا نهادهای بیگانه در کشور»

هوشنگ پوربابایی

حقوق‌دان و وکیل دادگستری

گفت‌وگوی رسانه‌ای و فعالیت مدنی مشروع را با جاسوسی و خیانت به کشور، به دست فهرست‌های سالانه یک وزارتخانه یا یک دبیرخانه امنیتی می‌سپارد؛ و این، به تعبیر دقیق‌تر، تفویض عملی قدرت تقنین‌کیفری به قوه مجریه است؛ کاری که نه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آن را برمی‌تابد، نه فقه جزایی امامیه و نه هیچ نظام حقوقی که خود را پایبند به حکومت قانون بداند. پیش از ورود به نقد فنی، دقت دقیق و روش‌شناختی ایجاب می‌کند که متن مورد بررسی روشن شود؛ زیرا آنچه در فضای رسانه‌ای غالباً با هم خلط می‌شود، دو سند متفاوت است. نسخه نخست، طرحی ۱۹ماده‌ای است که در ۲۵ تیرماه ۱۴۰۴ با امضای ۸۷ نماینده اعلام وصول شد و متن کامل آن در رسانه‌ها منتشر شد. نسخه دوم، گزارش کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی است که طرح را در چهار فصل و ۳۳ ماده بازنویسی کرده و در ۲۳

یادداشت

صفحه بزرگ شطرنج

مهرداداحمدی‌شیرخانی

احتمالاً شطرنج بازی کرده‌اید و شاید به این بازی علاقه هم داشته باشید. شرط اول موفقیت در این بازی، آن است که در تمام طول بازی، حواستان به همه صفحه باشد و از توجه و تمرکز، فقط بر یک بخش از آن پرهیز کنید؛ چون اگر چنین باشد و حواستان از کل صفحه پرت شود و فقط به حرکت مهره‌ها در بخشی از صفحه تمرکز کرده باشید، حریف به‌راحتی در بخش دیگر صفحه، مهره‌های شما را می‌گیرد و کار را به نفع خود تمام می‌کند و خیلی پیش می‌آید که حریف از همین استفاده می‌کند و سعی دارد تا با جابه‌جایی مهره‌ها در قسمتی از صفحه، توجه شما را بر آن قسمت متمرکز کند تا نقشه خود را در گوشه‌ای دیگر پیش ببرد. من این ویژگی را در یادداشت‌های دیگری نیز با عنوان «توجه به کل تابلو نقاشی» ذکر کرده‌ام که اگر می‌خواهیم بفهمیم که نقاش چه چیزی کشیده، باید با فاصله به تابلو نگاه کنیم و نزدیک شدن به تابلو و چسباندن صورت‌مان به آن، شاید بتواند جزئیات کار را برایمان آشکار کند، ولی قطعاً فهمی از کل تابلو به ما نمی‌دهد. ژئوپلیتیک برژینسکی، ژئواستراتژیست آمریکایی لهستانی‌الصل که در دولت جیمی کارتر مشاور امنیت ملی او بود و گفته می‌شود پس از هنری کیسینجر مهم‌ترین استراتژیست دولت آمریکا بوده، در سال ۱۹۹۶ قرن بیستم کتابی منتشر کرد با عنوان «صفحه بزرگ شطرنج» که عنوان این یادداشت هم برگرفته از آن است. برژینسکی در آن کتاب می‌نویسد که چالش اصلی آینده آمریکا، کنترل چین و روسیه است و این کنترل ممکن نمی‌شود جز با کنترل مرزهای «اوراسیا» که شامل کشورهای آسیای میانه است و تنها راه کنترل این منطقه، با در اختیار گرفتن ایران امکان‌پذیر خواهد بود. قابل توجه اینکه هفت سال بعد، آمریکا گام بلند اجرائی‌سازی این طرح برژینسکی را برمی‌دارد و «دیک چنی»، معاون رئیس‌جمهور آمریکا در سال ۲۰۰۳، در توجیه کابینه دولت آمریکا که چرا باید به عراق حمله کرد، می‌گوید: «هدف اصلی از حمله به عراق، کنترل ایران است؛ چون هرگز به ایران راه کنترل کند، اوراسیا را کنترل می‌کند و هرکس که اوراسیا را کنترل کند، چین و روسیه را کنترل خواهد کرد و در نتیجه، جهان را کنترل می‌کند». همه آنچه دیک چنی می‌گوید، برنامه عملیاتی ایده برژینسکی برای آن صفحه بزرگ شطرنج است. اگر دقت کنیم، در

گفت‌وگوی «شرق» با حسن معجونی بازیگروکارگردان تئاتر

نمی‌دانم کجا ایستاده‌ام و چه باید بگویم

۱۱

یادداشت

وقتی آینده گران می‌شود

سید فرید موسوی

نماینده مجلس

این روزها «شاید» سهم بیشتری از زندگی مردم پیدا کرده است؛ شاید جنگ ادامه پیدا کند، شاید محدودیت تازه‌ای اعمال شود، شاید قیمت‌ها تغییر کند، شاید کسب‌وکاری آسیب ببیند و شاید تصمیم اقتصادی تازه‌ای از راه برسد. بخشی از این نااطمینانی‌ها از ذات جنگ می‌آید، اما بخشی از آن به نبود سازبوهایی روشن برای اداره اقتصاد در وضعیت‌های مختلف بازمی‌گردد. هزینه این «شاید»‌ها را فقط نباید در بازار امروز جست‌وجو کرد. برخی از آنها سال‌ها بعد خود را نشان می‌دهند. یکی از جاهایی که باید آثار آن را جست‌وجو کرد، آمارهای مرتبط با جمعیت است. در سال ۱۴۰۴ حدود ۸۹۲ هزار تولد در ایران ثبت شده و نرخ باروری به حدود ۱٫۳ رسیده است. جنگ این وضعیت را ایجاد نکرده؛ روند کاهش مولید از سال‌ها قبل آغاز شده است. اما جنگ به اقتصاد رسیده که پیش از آن نیز تورم مزمن، جهش‌های ارزی، دشواری مسکن و کاهش قدرت خرید، افق برنامه‌ریزی بسیاری از خانواده‌ها را کوتاه کرده بود. نااطمینانی تازه می‌تواند همین روند را تشدید کند. اینجا یک تناقض سیاستی جدی داریم. سال‌هاست از خانواده ایرانی می‌خواهیم فرزند بیشتری داشته باشد؛ قانون نوشته‌ایم، وام داده‌ایم و درباره سالمندی جمعیت هشدار داده‌ایم. اما خانواده‌ای که قرار است مسئولیت ۲۰ سال آینده یک انسان را بپذیرد تا چه اندازه می‌تواند دو یا سه سال آینده زندگی خودش را برنامه‌ریزی کند؟

درگذشت تیمسار خلبان وقهرمان جنگ تحمیلی مصطفی روستایی را به خانواده بزرگ نیروی هوایی ارتش، خانواده‌ایشان و دیگر عزیزان بازمانده تسلیت عرض می‌کنیم.

از خداوند متعال برای این سرباز میهن، علو درجات و برای بازماندگان، صبر و اجر آرزو مندیم.

روز نامه شرق

۵۴۵۶ امامه در صفحه ۵
--